

поетичної спадщини митця, адже саме завдяки аналізу новотворів можна зрозуміти всю глибину лірики, спосіб мислення і психічний стан самого автора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адах Н. Словотворчість Василя Барки / Н. Адах // Дивослово. – 2013. – №6. – С.38-42.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К., Ірпінь: ВТФ «Перун» / [уклад. і гол. ред. В. Бусел]. – 2001. – С.609.
3. Ганич Д., Словник лінгвістичних термінів / Д. Ганич, І. Олійник. – К.: Вища школа, 1985. – 359 с.
4. Калашник В. Сучасна українська мова: лексика і фразеологія: [матеріали для практичних занять] / В.Калашник, Л.Савченко – Х.: Каравела, 1999. – С.53.
5. Колоїз Ж. Українська okazіональна деривація: [монографія] / Ж.Колоїз. – К.: Акцент, 2007. – 310с.
6. Мойсієнко А. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: [підручник] / А. Мойсієнко, О. Бас-Кононенко, В. Бондаренко та ін. – К.: Знання, 2010. – 270с.
7. Намитокова Р. Авторские неологизмы: словообразовательный аспект / Р. Намитокова. – Ростов на Дону, 1986. – С.3-18.
8. Словник іншомовних слів / Л.Пустовіт, О.Скопенко, Г.Сюта, Т.Цимбалюк. – К.: Довіра, 2000. – С.670.
9. Стус В. Вибрані твори. – Донецьк: ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. – 352 с.
10. Стус В. Зимові дерева. – Брюссель: Література і мистецтво, 1970. – 207 с.
11. Турчак О. Okазіоналізми як об'єкт лінгвістичного дослідження / О. Турчак // Українська мова. – 2004. – №2. – С.47-55.
12. Українська мова. Енциклопедія / [за ред. В.Русанівського, О.Тараненко, М.Зяблюк та ін.] – К.: Українська енциклопедія, 2000. – 752с.

Волос А.

Науковий керівник – доц. Петришина О. І.

КОМУНІКАТИВНА ТАКТИКА ФАСЦИНАЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПРОПОВІДІ

У сучасній комунікативній лінгвістиці одним із провідних напрямів досліджень є вивчення комунікативних стратегій впливу і тактик їхньої реалізації. У цьому аспекті актуальним є релігійний дискурс, який головним чином реалізовується через комунікативну стратегію здійснення релігійно-мотивованого впливу на адресата.

Вплинути, переконати, спонукати до роздумів можна тільки апелюючи до емоцій реципієнта, оскільки вони забезпечують багатогранне, повноцінне сприйняття людиною світу – реального, земного та ірреального, ідеально-божественного. Беручи до уваги головне призначення релігійного стилю і проповідництва зокрема – розкрити біблійні істини, пояснити їх із метою формування християнського світогляду та виховання моральних чеснот істинного християнина – відзначимо емоційність та експресивність релігійних текстів. Логічні пояснення, інтелектуальні аргументи, оцінна критика в них стають факультативними ознаками, відповідно, простежуємо, що релігійні тексти здійснюють переконливий вплив на сферу людських переживань, приковують увагу, викликають хвилюючий інтерес, подив, радість, захоплення, страх тощо. Дослідники називають це здатністю зачаровувати, фасцинувати. Зокрема російський фахівець релігійної комунікації Н. Мечковська зазначає, що сакральні тексти саме завдяки такому впливу мають здатність максимально переконувати, хвилювати, навіювати, заворожувати. Доречно навести окремі міркування дослідниці з цього приводу: «Здатність релігійних текстів здійснювати фасцинувальний вплив на вірян пов'язана з їх мистецькою побудовою – перш за все з ритмом та експресією переносно-образного вживання мови. Вони зачаровують ритмом, звуковими та смисловими переливами, дивним та одночасно точним підбором слів, метафоричністю, яка приголомшує і водночас дає змогу помітити приховані зв'язки явищ та неосяжну глибину смислу» [15, с. 34].

Метою статті є аналіз прийомів реалізації комунікативної тактики фасцинації як засадничого складника стратегії релігійно-мотивованого впливу проповіді на реципієнтів. Матеріалом дослідження стали проповіді очільника Української греко-католицької церкви Любомира Гузара [3-12].

Термін «фасцинація» походить від латинського слова *fascinatio* (зачаровування, завороження), що в перекладі означає спеціально організований вербальний вплив на реципієнтів, спрямований на зменшення втрат семантичної важливої інформації при сприйманні повідомлення, за рахунок чого збільшується її здатність впливати на поведінку реципієнтів [2, с. 352]. Уперше 1959 року поняття «фасцинація» у науковий обіг увів Ю. Кнорозов, інтерпретуючи технічні, зокрема акустичні аспекти мови [13, с. 163].

У другій половині ХХ ст. когнітивна психологія та психолінгвістика роль фасцинації в мовленні вивчали у контексті теорії соціальної комунікації дослідженням, вказавши, як за її допомогою збільшується «семантично значуща інформація» (термін Н. Вінера [1]). Дія фасцинації спрямована на глибинні емоційні пласти психіки: інтенсивні емоції, загострення уваги, подиву, почуттів задоволення та радості, жаху та страху [12].

Беручи до уваги виразний впливовий ефект фасцинації, ми розглядаємо її як комунікативну тактику стратегії здійснення релігійно-мотивованого впливу на реципієнта. Переконання вірян відбувається через емоційне зворушення, навіювання філософських доктрин християнського віровчення. У текстах Любомира Гузара це реалізується за допомогою певних комунікативних прийомів, тобто практичних способів здійснення конкретного наміру душпастиря. Головними комунікативними прийомами цієї тактики можна вважати стилістичні, а також власне ораторські прийоми (досягнення спеціальної тональності, ритмічності проповіді тощо).

В аналізованих текстах це відображено напрочуд яскраво на лексичному рівні у використанні сакральної лексики (здебільшого церковнослов'янського походження), біблійних фразеологізмів, наприклад: *храм, ікона, благодать, благословляти, преподобний, патріарх, Отці Церкви*. Величності тональності надають проповідям славослів'я та акламації типу *В ім'я Отця і Сина і Святого Духа. Амінь. Благословення Господнє на вас!* тощо.

Для реалізації комунікативної тактики фасцинації широко використовують стилістичні прийоми, які спрямовані на створення яскравих образів у свідомості реципієнтів. Ці образи емоційно забарвлені та мають сильний сугестивний вплив. Механізм такого впливу ґрунтується на асоціації між образом і відповідною духовною потребою вірян або мотивованою настановою. Одним із найефективніших стилістичних прийомів, який використовують у текстах проповідей, є метафора. Метафора у проповідницькому дискурсі активізує увагу прихожан, викликає яскраві образи реальної та ірреальної дійсності. Наприклад: *Хочу розділити з Вами почуття радості, надії й подяки, якими щороку знову і знову сповнюють наші серця від усвідомлення тайни Воскресіння Господа нашого Ісуса Христа* [3]; *На жаль, мушу признатися, що не кожен Божий дар я вживаю як належить* [7].

Мова проповідей Любомира Гузара відзначається високим рівнем метафоричності: в ній поєднуються атрибутивні й субстантивні, субстантивні і дієслівні, атрибутивні, субстантивні й дієслівні метафори. Наприклад: *У духовному житті є так важливо відкрити для себе обличчя цього Небесного Отця, Якого Ісус Христос у Собі об'являє* [5]; *І хоча зовнішньо ми можемо виглядати радісними, веселими, але кожен з нас несе тягар гріха. Його присутність у гроні наших владик – це нагадування для нас усіх, що наша Церква справді росте і розвивається на всій території нашої Батьківщини* [7].

Аналізуючи досліджуваний матеріал ми виявили, що у проповіді широко використовуються такі стилістичні фігури, як порівняння, наприклад: *Ми хочемо побачити, і так воно належить, все те, що сталося в нашому власному житті і довкруги нас, як дар від Господа Бога* [9], інверсія, наприклад: *Сьогодні розпочали ми ту спільну молитву освяченням ікони* [5] тощо. Завдяки виразному емотивно-експресивному навантаженню, образності вони є ефективними засобами створення ефекту фасцинації.

Окрім того, особливості розташування мовних одиниць у тексті, його ритмічна організація можуть здійснювати вплив на реципієнта. Аналізуючи ритмічну структуру проповіді, ми виходимо з розуміння ритму як різномірної послідовності елементів, сукупності пропорційних повторювальних явищ та визнання його багаторівневого ієрархічного характеру. Це дає змогу розкрити лексичні та синтаксичні прийоми створення ритму у проповіді. Найяскравіше ритмічна структура тексту проповіді проявляється на лексичному рівні організації тексту. Головним засобом ритмічної організації проповіді тут є лексичний повтор. Варто зазначити, що в текстах проповідей широко вживають анафоричні повтори. Якщо для повторів у межах тактики роз'яснення властива диверсифікація (синонімічне багатство, смислова варіативність), то для повторів як прийомів реалізації фасцинації властива ідентичність, стереотипність.

Лексичні повтори можуть бути двох видів: контактні та дистанційні. При контактних лексичних одиницях повторюються одна за одною, наприклад: *Ми сьогодні зібрались тут, дорогі у Христа, щоб помолитися. Помолитися в наміренні оцих тринадцятьох молодих мужчин, що тут навчаються, щоб вони розвивались, росли, мужніли, досягали висот, так як ті, що намальовані на іконі* [5]. Контактні ритмічні повтори маркують семантично важливі частини висловлювання, оскільки за їхнього використання виникає контраст ритмічно організованих та неритмізованих ділянок тексту проповіді, в результаті чого посилюється лексичне значення ритмічно виділених слів.

Дистанційні повтори у проповіді характеризуються тим, що елементи, які повторюються в них відокремлені один від одного одним або кількома словами. За допомогою дистанційного повтору можуть створюватися ритмізовані фрагменти, побудовані за принципом симетрії, наприклад: *Переживши дві світові війни, диктатури, негаразди, насильства, концтабори, масові розстрілювання, люди здичіли. Те, що зараз діється – це прояв духовного здичіння* [4]; *Тут потрібен дуже широкий план не як тих людей тримати в порядку, а як їх духовно вилікувати, бо це велика духовна проблема. Ми дійшли до того, що людина зникає до нього, думає, що так має бути. Коли нашим богом стає гріш, ми можемо задля грошей дуже багато зробити, і це дуже небезпечно. Ми стоїмо у великій духовній кризі, яку треба докорінно лікувати* [4]. Лексичні прийоми ритмізації доповнюються та посилюються за допомогою синтаксичного паралелізму. Повторення однотипних синтаксичних моделей посилюється анафорою та силабічною тотожністю, наприклад: *Це люди, які вважають самих себе обдарованими життям та різними талантами, які бажають максимально розвиватися для власного добра та для служіння своїм ближнім. Ці люди приймають Божу волю як абсолютний норматив для свого життя і послідовно стараються будувати своє існування на моральних засадах. Ці люди, розвиваючи свої таланти та бажаючи максимально реалізувати себе у всіх можливих ділянках людського життя, відповідно до своїх талантів і життєвого покликання є творчими позитивними членами суспільства* [12]. До граматики-синтаксичних ритмотворчих елементів, які трапляються у текстах проповідей, належать також ампліфікація, полісиндетони, наприклад: *З одного боку, маємо родину, приятелів, осіб, які прихильно до нас ставляться, а з другого боку – людей, які хочуть нас використати, кривдять і нас, і нашу родину, і наш нарід, і нашу державу, назвімо їх відповідно добрими людьми і ворогами* [8], *Дякую і всім іншим, які мене привітали з нагоди цього ювілею, чи письмово, чи усно, чи квітами, чи дарунками* [11], використання синтаксичних структур, побудованих за катехизисним принципом (питання-відповідь): *Бо для чого ми святимо єпископів, священників і душпастирів? Щоби вони нам нагадували цю правду, – правду, що з нами є Бог* [6] тощо. До комунікативних прийомів фасцинації у текстах проповідей можна зачислити прийоми досягнення величності тональності. Тональність – це звернута експресивність, основний засіб реалізації естетичної функції твору.

Емоційне ставлення мовця до змісту висловлюваного та до адресата відображає тон (тональність) промови. Для проповідей характерні урочистість, піднесеність, який богословська наука називає благоговінням.

Найвиразніше ці ознаки простежуємо в межах періодів, які традиційно синтезують ряд інших тропів і фігур. Наприклад, у періоді *По-перше, Церква – це зібрання віруючих людей, які усвідомлюють, що є Божими сотворіннями, і вважають за мету свого існування вічне спілкування з Богом. Це люди, які вважають самих себе обдарованими життям та різними талантами, які бажають максимально розвиватися для власного добра та для служіння своїм ближнім. Ці люди приймають Божу волю як абсолютний норматив для свого життя і послідовно стараються будувати своє існування на моральних засадах. Це не означає, що їм це стовідсотково вдається, радше навпаки, в житті кожного знаходимо гріх, тобто відхилення від Божого Закону, але, незважаючи на свою неміч, у них є відчуття моральних імперативів. Ці люди, розвиваючи свої таланти та бажаючи максимально реалізувати себе у всіх можливих ділянках людського життя, відповідно до своїх талантів і життєвого покликання є творчими позитивними членами суспільства. Найкраще їх можна окреслити як Божий люд, як спільнота. По-друге, Церква – це, за задумом її Божественного Засновника, спільнота, яка має соціальні прикмети, чітку видиму структуру, провід і обґрунтовані потреби [10] органічно поєднано анафори, парцеляцію, паралелізми тощо.*

Отже, психологічний ефект захоплення, завороження вірян виголошеними з амвона істинами є підґрунтям реалізація стратегії релігійно-мотивованого впливу на реципієнтів. Любомир Гузар як проповідник досягає цієї мети за допомогою використання експресивних, емоційно насичених прийомів посилення образності, ритмічності та підвищення тональності. У результаті аналізу проповідницьких текстів першоієрарха УГКЦ, а також їх аудіозаписів виявлено, що найуживаніші і найефективніші прийоми реалізації фасцинувального впливу – це повтори (лексичні, граматичні), паралелізми, риторичні фігури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Винер Н. Кибернетика и общество. – М.: 1958. – Режим доступу: <http://grachev62.narod.ru/wiener/cybsoc.htm>.
2. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка / И. Р. Гальперин. – М.: Изд-во литературы на иностр. языках, 1958. – 459 с.
3. Гузар Л. Великодне послання Любомира Гузара / Любомир Гузар. – Режим доступу: <http://old.ugcc.org.ua/ukr/documents/appeal/riz/>
4. Гузар Л. Не треба робити з жінок чоловіків. Про корені сучасного насильства / Любомир Гузар. – Режим доступу: http://society.lb.ua/religion/2012/06/25/157883_lyubomir_guzar_treba_robiti_z_zhinok.html
5. Гузар Л. Проповідь Блаженнішого Любомира, виголошена на урочистій Літургії з нагоди першого престольного празника у Київській Трьохсвятительській духовній семінарії / Любомир Гузар. – Режим доступу: www.clcd.ru/1362.0.html
6. Гузар Л. Проповідь Блаженнішого Любомира, виголошена під час хіротонії Владика Венедикта (Алексійчука) / Любомир Гузар. – Режим доступу: <http://www.christusimperat.org/uk/node/32209>
7. Гузар Л. Проповідь Блаженнішого Любомира на свято Різдва Христового / Любомир Гузар. – Режим доступу: <http://old.ugcc.org.ua/ukr/library/sermon3/rizdvo2006/>
8. Гузар Л. Проповідь Блаженнішого Любомира Гузара під час Божественної Літургії з нагоди освячення наріжного каменя Патріаршого собору воскресіння Христового УГКЦ / Любомир Гузар. – Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://kyivsobor.clcd.ru/content/view/80/31/>
9. Гузар Л. Проповідь Блаженнішого Любомира Гузара у храмі Благовіщення Пресвятої Богородиці при Патріаршому соборі УГКЦ на закінчення 2008 року / Любомир Гузар. – Режим доступу: http://www.cerkva.od.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=231&Itemid=41
10. Гузар Л. Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин / Любомир Гузар. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/comments/40589
11. Гузар Л. Слово Блаженнішого Любомира на завершення Божественної Літургії з нагоди святкування його сімдесятип'ятиріччя / Любомир Гузар. – Режим доступу: http://www.kyiv.ugcc.org.ua/img/upload/visnyk_1.pdf
12. Гузар Л. Слово Блаженнішого Любомира на Круглому столі «Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин» / Любомир Гузар. – Режим доступу: www.ugcc.org.ua/1651.0.html
13. Ділай М. Комунікативна тактика фасцинації в англійській протестантській проповіді / М. Ділай. – Режим доступу: file:///D:/_desktop/Dilai.pdf
14. Кнорозов Ю. Об изучении фасцинации // Вопросы языкознания. – 1962. – № 1 – С. 162 – 170.
15. Мечковская Н. Б. Язык и религия. Лекции по филологии и истории религии. – М., 1998. – 352 с.

Войтків О.

Науковий керівник – Куца О. П.

ДОКІЯ ГУМЕННА «ВНУКИ СТОЛІТНЬОГО ЗАПОРОЖЦЯ»: ЖАНРОВА СПЕЦИФІКА І ТЕМАТИЧНА РІЗНОРІДНІСТЬ ПРОЗИ

Довгий час постать Докії Гуменної була маловідомою на теренах сучасної України, силоміць витіснена не лише з літературного процесу, а й з громадського життя. Бажання реалізувати себе в літературі і вижити морально змусили письменницю емігрувати на Захід, рятуючи від знищення своє дітище. Завдяки своїй жертвовності та сталевому характеру Докія Гуменна змогла витримати всі випробування долі та досягти омріяного ореолу визнання завдяки власним зусиллям.